

“TARBIYA FANINI O‘QITISH METODIKASI YARATISHNING JIDDIY TARZDA KUN TARTIBIGA QO‘YISHNING SABABLARI”

Pirimov Lerik Xudoyberdi o‘g‘li

Normurodov Xusan Abror o‘g‘li

Shahrisabz Davlat Pedagogika

instituti talabalari

Annotatsiya: Zamonaviy maktab oldiga har tomonlama yetuk yangi shaxs, ma’naviy boylik, axloqiy poklik, jismoniy kamolotga ega shaxsni tarbiyalash vazifasi turibdi. Bu muhim masalani hal etish zamonaviy tarbiya usullari tizimidan keng foydalanishni taqozo etadi. Tarbiya metodlari va usullarini bilish nafaqat o‘qituvchilar va tarbiyachilar uchun, balki ota-onalar va bolalarni tarbiyalash bilan shug‘ullanadigan barcha kishilar uchun ham zarurdir. Tarbiya metodlari va usullari o‘z maqsadi, mazmuni va mohiyatiga ko‘ra axloqiy-diniy usullardan butunlay farq qiladi. Mamlakatimizda bolalarni g‘arazgo‘ylik, molparastlik, ochko‘zlikka qarshi tarbiyalash, ular ulg‘aygach, umumiy manfaatni afzal ko‘rishlari, “Bir kishi hamma uchun, hamma bir kishi uchun” tamoyili asosida ish yuritadi.

Kalit so‘zlari: ta'lim muassasalari, tarbiya, tarbiya metodlari, konsepsiya

Kirish: Tarbiya - bu ota-onalar, ta'lim muassasalari va jamiyat tomonidan bolalarni tarbiyalashning ongli va maqsadli jarayoni bo‘lib, u bolalarning yoshi, psixologik va individual xususiyatlarini hisobga olish asosida amalga oshiriladi. Hozir biz texnologiya juda rivojlanayotgan davrda yashayapmiz. Mamlakatimizda amalga oshirilgan islohotlar tufayli xalqimizning turmushi yaxshilandi, barcha sohalarda o‘zgarishlar va rivojlanishlar ko‘zga tashlanmoqda, ammo shunga rivojlanishga qaramay ba’zi o‘smirlar va yoshlarning ma’naviyati pastligi, ota-onalarning farzandlarining xulq-atvoriga befarqligi nazarga tushmoqda. Aynan mazkur asoslar

o'quv fanining negizini tashkil etadi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari bu asoslarni talab darajasida o'zlashtirishi kerak. Aks holda, ularning mazkur fan metodikasi bo'yicha kasbiy tayyorgarligi talab darajasida bo'lmaydi. Shuningdek, qaror bilan 2021-2022 o'quv yilidan boshlab "Tarbiya" fani bo'yicha pedagog kadrlar tayyorlash yo'lga qo'yildi. "Umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilari uchun "Tarbiya" fani Kontsepsiyasi"ga ko'ra, mazkur fanning umumiy asoslarini quyidagilar tashkil etadi: - huquqiy asoslar; - tashkiliy asoslar; - ilmiy-metodik asoslar. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining fanga oid bu tamoyillarini chuqur o'zlashtirishi taqozo etiladi. Shu sababli oliy pedagogik ta'lim jarayonida, tarbiyaviy tadbirlarda va mustaqil ta'lim izlanishlarida ana shu tamoyillarni o'zlashtirish, faoliyatda qo'llash ko'nikmasiga ega bo'lish hamda kasbiy faoliyatda ularga amal qilish kompetentsiyasini egallash dolzarb masalalardan biridir. Buning uchun har bir talabaning individual shug'ullanishi, ustozlar bilan hamkorlikda faol ishlashi va tarbiya tamoyillarining hayotdagi ifodasini o'rganib borishi taqozo etiladi. Bunda oliy ta'lim muassasalarining imkoniyatlari, ta'lim jarayonining sharoitlari va faoliyatning amaliy samaradorligidan oqilona foydalanish kerak. Har bir talabaning mazkur fan tamoyillarini, asoslarini va istiqbolli maqsad-muddaolarini o'zlashtirishi kasbiy tayyorgarlikning negizlaridan biri hisoblanadi. Shu bois, O'zbekiston Respublikasida "Tarbiya" fani konsepsiyasi mazkur fanni davlatning ta'lim-tarbiya sohasidagi siyosatini amalga oshirishda mavjud bo'lgan dolzarb muammolarni hal etishga yo'naltiriladi. Konsepsiya yosh avlod tarbiyasidagi ishlarni yangi bosqichga olib chiqishga qaratilgan ustuvor vazifalar, asosiy maqsad va yo'nalishlarni belgilab beradi.

Mazkur Konsepsiya O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi, "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi qonunlari, xalqaro huquqning umume'tirof etilgan hujjatlari, xususan "Bola huquqlari to'g'risida"gi, "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi konvensiyalar, Birlashgan Millatlar Tashkilotining "Yoshlar-2030" strategiyasi hamda O'zbekiston Respublikasining ta'lim to'g'risidagi qonun Konsepsiyada belgilangan vazifalar O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi

bo'yicha Harakatlar strategiyasi talablari, Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi, milliy va jahondagi ilg'or tajribalar, mamlakatimizdagi ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar bilan uyg'un ravishda amalga oshiriladi.

Konsepsiya umumiy o'rta ta'lim tizimida o'quvchilarning yoshiga mos ma'naviy rivojlanishini ta'minlash va faol fuqarolik kompetensiyalarini shakllantirish maqsadida umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'qitilayotgan "Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar" turkumiga kiruvchi fanlar "Odobnoma", "Vatan tuyg'usi", "Milliy istiqlol g'oyasi va ma'naviyat asoslari", "Ma'naviyat asoslari", "Dunyo dinlari tarixi" fanlarini birlashtirgan yagona Tarbiya fanining asosiy yo'nalishlarini belgilab beradi. Shu maqsadda, Xitoy Xalq Respublikasi, Singapur, Yaponiya, Koreya Respublikasi, Avstraliya, Germaniya, Buyuk Britaniya, Fransiya va Rossiya Federatsiyasi kabi davlatlarning tajribalari o'rganildi, amaldagi fanlarning o'quv dasturlari har tomonlama qiyosiy tahlil qilindi. Mamlakatimizda milliy tarbiya konsepsiyasi aholining keng qatlamlari, ayniqsa, o'sib kelayotgan yosh avlodning milliy ta'limtarbiyasini ta'minlash borasidagi davlatning bugungi siyosati va istiqbollari belgilab beradi. U yangi tarixiy bosqichda milliy tarbiyaning mohiyati, maqsadi, vazifasi va mazmunini tartibga solib, uning komil inson shaxsini shakllantirishdagi roli va mavqeini belgilaydi. Konsepsiya mamlakatimizning butun aholisiga, joylashuvi, millati va irqidan qat'i nazar, komil inson bo'lish uchun ta'limning turli yo'llarini tanlash va amalga oshirish imkonini beradi. Ta'lim-tarbiya jamiyatning asosiy vazifalaridan biri bo'lib, u shaxsni maqsadli va tizimli shakllantirish, keksa avlod tajribasini kelajak avlodga o'zlashtirish, ularning ongi va ijobiy xulq-atvorini rivojlantirish jarayonidir. Keksav avlod bilimni ijtimoiy-tarixiy hayotda to'plangan tajribasi, yosh avlodni tarbiyalash jarayoni orqali beradi. Pedagogika bolani o'qitish va tarbiyalash tajribalarini umumlashtiradi va ta'lim va rivojlanish uchun zarur shart-sharoitlarni belgilaydi. Tarbiya jamiyatning tarixiy ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlaridan kelib chiqadigan ob'ektiv jarayondir.

Mazkur Konsepsiya O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi, "Yoshlarga oid davlat siyosati

to'g'risida"gi qonunlari, xalqaro huquqning umume'tirof etilgan hujjatlari, xususan "Bola huquqlari to'g'risida"gi, "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi konvensiyalar, Birlashgan Millatlar Tashkilotining "Yoshlar-2030" strategiyasi hamda O'zbekiston Respublikasining ta'lim to'g'risidagi qonun Konsepsiyada belgilangan vazifalar O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi talablari, Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi, milliy va jahondagi ilg'or tajribalar, mamlakatimizdagi ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar bilan uyg'un ravishda amalga oshiriladi. Jamiyat shakllanishining tarixiy jarayoni odamlarni turli ijtimoiy guruhlarga ajratdi. Shu nuqtai nazardan har bir ijtimoiy guruhning jamiyatdagi o'z o'rnini, mavqeyi mavjud. Ijtimoiy guruhlar orasida o'quvchi-yoshlar alohida maqomga ega bo'ldilar. Bu ijtimoiy guruh jamiyat taraqqiyoti jarayonida uning ehtiyojlariga qarab rivojlanib, hozirgi darajasiga yetgan. Bu guruhning o'ziga xosligi shundaki, ular ijtimoiylashuv, kasb-hunarni shakllantirish va rivojlantirish bosqichida bo'lib, umuman olganda, jamiyat ehtiyojlarini ta'minlash, jamiyatni targ'ib qilish maqsadida mavjuddirlar. O'quvchi yoshlar davlat va millatning oliy maqsadlari davomchisi hisoblanib, millatning mangu borligini ta'minlaydi. Tarbiya jamiyat taraqqiyotining asosi, shaxs rivojlanishi va kamolotining poydevoridir. Chunki tarbiyali va ma'rifatli insongina jamiyatda munosib o'rin topa oladi, hurmat va e'tiborga sazovor bo'ladi. Milliy urf-odatlar, davlat va tamaddunning tarixiy tajribasi, ajdodlar va buyuk millatparvarlar ijodi, milliy tarbiya g'oyasini qayta tiklash omillari, jumladan, go'zal xulq va odob tarbiyasi yangi davrning yosh avlodini ta'lim va tarbiyalashda ibratli rol o'ynaydi. Tarbiya maqsadi – davlat, jamiyat va har bir fuqaro manfaatlarini amalga oshirishga qaratilgan davlat maqsad va vazifalarining tarkibiy qismidir. Shuningdek, davlat inson hayoti va faoliyatiga, fuqarolarning milliy tarbiyasiga hissa qo'shadigan qoidalar va qoidalarni joriy qiladi.

«Tarbiya» fanini o'qitish metodikasi o'quv fani Tarbiya nazariyasining bir qismi sifatida, o'zbek xalq tarbiyashunosligining tarixiy-ma'naviy tajribasiga, markaziy Osiyo mutafakkirlarining tarbiya sohasidagi ta'limotlariga, o'zbek xalqining milliy urf-odat, an'ana va qadriyatlariga tayanadi «Tarbiya» metodikasi fani o'z o'qish

yoʻnalishini aniq belgilash uchun "Pedagogika" fanining tarbiya nazariyasi, didaktika boʻlimlari hamda guruh rahbarining ishini tashkil etish metodikasi fanlaridagi fikrlar, gʻoyalar, nazariyalar bilan uzviy boshlangan holda takomillashtiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyhati

1. Abduqodirov A.A., Pardayev A.X. Pedagogik texnologiyalarga oid atamalarning izohli lugʻati. – T.: Fan va texnologiya, 2012.
2. Abduqodirov A.A., Pardayev A.X. Taʼlim jarayonini texnologiyalashtirish nazariyasi va metodologiyasi. – T.: Fan va texnologiya, 2012.
3. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T.: Moliya, 2003.
4. Azimova N.E. Boʻlajak kasb taʼlimi oʻqituvchisini maʼnaviyaxloqiy tarbiyalash texnologiyasi. Monografiya. – T., 2009.
5. Axborot asrida taʼlimtarbiya / Toʻplam. Tuzuvchilar: B.X. Daniyarov, A.E. Rahimov, F.H. Jabborov. – T.: Akademnashr, 2012.